

عید نوروز از منظر آیات و روایات

حلیمه سندی ثمره^۱

^۱ کارشناس ارشد رشته فقه و حقوق از دانشگاه پیام نور مشهد، پژوهشگر، فعال فرهنگی و مدرس حوزه علمیه خاوران حضرت معصومه (سلام الله علیها)، شهرستان سرخس

چکیده

عید نوروز از اعیاد بزرگ ایرانیان است که از زمان بسیار قدیم تا کنون ادامه داشته و مردم ایران هر سال این عید را جشن می گیرند، عید از واژه عود به معنای حادثه بزرگ و در اصطلاح به نخستین روز فروردین گفته می شود. به عید نوروز در روایت هم اشاره شده و از جمله اتفاقاتی که مصادف با عید نوروز است، پیمان گرفتن خداوند از بندگان، شکسته شدن بت ها توسط حضرت ابراهیم (ع) فرو رفتن آب زمین و آرام گرفتن کشتی حضرت نوح (ع) بر کوه جودی می باشد که این موارد نشان دهنده اهمیت این روز بزرگ است. عید نوروز از نظر اسلام آدابی دارد که رعایت آن ها، باعث شادی بیشتر و گرمی داشت این روز عظیم می گردد. مانند: غسل، روزه، هدیه دادن، دید و بازدید، پوشیدن لباس تمیز و شناخت صحیح عید و آداب و رفتار مطابق با شرع و عقل و از بین بردن خرافات هدف این تحقیق می باشد و روش جمع آوری اطلاعات کتابخانه ای و به روش توصیفی اسنادی می باشد.

واژه های کلیدی: نوروز، عید، اسلام، عید نوروز، خرافات

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

فرا رسیدن بهار و آغاز سال نو برای همه ما شادی نشاط تفریح را به همراه دارد فقط نباید از یاد این همه محبت و نعمت الهی غافل بود که این غفلت از یاد خدا غفلت از وظایف و مسئولیت‌ها را در این دنیا به همراه دارد و این باعث می‌شود که از جایگاه خود در عالم هستی دور شویم، انگیزه از انتخاب این موضوع این بود که همه ما عید نوروز را جشن می‌گیریم، حال آیا این عید، عید دینی و اسلامی است یا ملی؟ و آیا اسلام این عید را پذیرفته است یا خیر؟ پس در صدد بر آمدن تا به این موضوع پرداخته و خرافات را بازگو کنم، واژه عید، در اصل از فعل (عاد) یعود است و دارای معانی مختلف است از جمله: خوی گرفته، روز فراهم آمدن قوم، سابقه این عید در زمان جمشید شاه آغاز شده است، که همواره، با خرافات مثل چهارشنبه سوری و سیزده بدر که از نظر اسلام آنها رد شده همراه بوده است، که باید از آنها کناره‌گیری کرد، اکثر فقها معتقدند که عید نوروز یک عید ملی بوده که منشاء عقلانی و شرعی ندارد، البته که در این مورد، روایات موافق یا مخالف وجود دارد، برخی از روایات نوروز را روزی شریف و دستوراتی بر آن مقرر می‌کنند برخی روایات مخالف هم وجود دارد که عید نوروز را رد نموده است، که اکثر فقها به دلیل ضعیف بودن سند، کنار گذاشته کنار گذاشته شده و عید نوروز را پذیرفته اند و تاکید کرده اند که از اسراف و افراط، پرهیز شود.

(۱) مفهوم شناسی

(۱-۱) مفهوم لغوی عید

عید در اصل از فعل عاد(عود) یعود است و برای آن معانی مختلفی گرفته اند: از جمله خوی گرفته، روز فراهم آمدن قوم. هر روزی که در آن انجمن یا تذکار فضیلت مند یا حادثه بزرگی باشد. (دهخدا، ۱۳۴۳، ج ۳۴، ۴۶۰) و یا در فرهنگ معین آمده است "عید روز مبارکی است که در آن مردم جشن می‌گیرند و شادی می‌کنند و در این روز به یکدیگر عیدی میدهند از قبیل: هدیه، پول و..... (معین، ۱۳۸۲، ج ۳۴، ۲۳۶۸).

(۱-۲) مفهوم اصطلاحی عید

واژه عید فقط یک بار در قرآن آمده است «اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ»؛ (مائده/ ۱۱۴) خدایا نازل کن برای ما مائده‌ای از آسمان که برای اولین و آخرین از ما نشانه از تو باشد و تو بهترین روزی رسان خواهی بود.

در تفسیر این آیه آمده است: روزهایی که مشکلات از قوم و جمعیتی برطرف می‌شود و بازگشت به پیروزی‌ها و راحتی های نخستین می‌کند، عید گفته می‌شود و در این اعیاد اسلامی به مناسبت این که در پرتو اطاعت یک ماه مبارک رمضان و یا انجام فریضه بزرگ حج، صفا و پاکی فطری نخستین به روح و جان باز می‌گردد و آلودگی‌ها که بر خلاف فطرت است، از میان

می‌رود «عید» گفته می‌شود و از آن جا که روز نزول مائده، روز بازگشت به پیروزی و پاکی، ایمان به خدا بوده است؛ حضرت مسیح (ع) آن را عید نامیده است. (مکارم شیرازی، ۱۳۵۵، ج ۳۴، ۱۶۶).

۲) خاستگاه و نامگذاری نوروز

۲-۱) خاستگاه نوروز

هر ملت و کشور در فرهنگ و ملیت تاریخی گذشته خود، دارای یک سلسله آداب و رسوم، رفتار، اعتقادات و جشن هایی است که همراه با مراسم خاص خود آن ها را برگزار می کند، مانند عید نوروز که توسط اسلام آورده نشده است بلکه قبل از اسلام به عنوان یک رسم تاریخی بر گرفته شده و قدمت تاریخی آن به زمان آریایی ها برمی گردد عید نوروز در ایران باستان و در زمان زرتشتیان، یکی از جشن های کهن ایرانیان بوده است.

برجسته ترین انگیز راستین برای گرفتن این جشن، آغاز سال و آغاز بهار می باشد. سال در نزد ایرانیان بود و بخش تقسیم می شده است: تابستان که هفت ماه از آغاز فروردین ماه تا پایان مهرماه بوده و زمستان بزرگ که از اول آبان ماه تا پایان اسفند ماه است. (جامعه الزهراء، ۱۳۸۹، ۸۱ - ۸۲). که ایرانیان باستان در شروع هر یک از این دو بخش، جشن به پا می داشتند و هر دو را آغاز سال نو به شما می آورده اند. (رضایی، ۱۳۹۰ - ۱۴۰).

در سال ۵۳۴ پیش از میلاد کوروش کبیر مؤسس ایران، نوروز را یک آیین ملی و رسمی اعلام داشت و از این تاریخ نوروز مبدا سال قرار گرفت و در تقویم ملاک و مبنا شد. (دانا سرشت، ۱۳۵۲، ص ۲۹۱).

اما اینکه نوروز از چه زمانی برای ایرانیان آشکار شد، اختلاف نظر وجود دارد، ابوریحان با آنکه جشن نوروز را به جمشید منسوب می کند، یادآور می شود که آن روز را که روز تازه ای بود جمشید عید گرفت؛ اگرچه پیش از آن هم نوروز بزرگ و معظم بود. (روح الامین، ص ۱۳۸) ولی محققان بر این نظریه اتفاق نظر دارند که بنیاد نوروز به بیش از ۳ هزار سال باز می گردد و نخستین بار این رسمی نیکو، را جم پسر تهمورث بنا نهاد. (دادخواه، ص ۱۰۹).

۲-۲) نامگذاری نوروز

در علت نامگذاری نوروز با توجه به ترکیب کلمه نوروز که از دو واژه «نو» و «روز» تشکیل شده است، اختلاف نظر وجود ندارد اما اگر اختلافی هست؛ شخصیتی است که این روز را نوروز نهادند. پس در مورد پیدایش تاریخی نوروز، روایات و نقل های تعریف شده و خرافات زیادی وجود دارد که از باب نمونه به دو مورد اشاره می کنیم. (خزائلی، ۳۸ - ۳۹).

مرحوم علامه مجلسی در بحارالانوار می نویسد: جمشید بر سراسر جهان تسلط یافت و سرزمین ایران را آباد کرد و اسباب کارها و امور در نوروز، برای تکمیل و موزون شد. از این رو آغاز سال عجم گردید. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۶، ص ۱۳۹) عده ای نیز عقیده داشتند در این روز خداوند نخستین انسان را آفریده است. پس اولین روز فروردین روز شروع زندگی و حرکت، رشد و تکامل می دانستند. (خزائلی، ص ۳۸ - ۳۹).

(۳) نوروز و آداب آن از دیدگاه از نظر اسلام

آنچه از برخی روایات اسلامی برمی آید این است، که بعضی اتفاقات مهم در روز نوروز رخ داده است که نشان از اهمیت این روز دارد، از آن جمله این که معلی بن خنیس می نویسد: «روز نوروز بر جعفر بن امام صادق وارد شد، آن حضرت فرمودند: آیا این روز را می شناسی؟ گفتم: فدایت شوم این روزی است که عجم آن ها را گرامی داشته و به یکدیگر هدیه می دهند پس امام فرمود: ای معلی مسلماً روز نوروز روزی است که خداوند آن روز از بندگان پیمان ها گرفت که او را بپرستند و چیزی را شریک او ندانند و به رسولان و حجت های خداوند و ائمه معصومین ایمان بیاورند» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۶، ۹۱ - ۹۲) و یا بت شکنی حضرت علی (ع) هم در نوروز رخ داده است، همان روزی که رسول خدا (ص) امیرالمومنین علی (ع) را بر دوش گذاشت و بت های قریش را از بالای بیت الحرام به پایین انداخت و شکست. (حرعاملی، ۱۳۲۴، ج ۸، ۹۱) هم چنین بیعت مسلمانان با علی (ع) در غدیر خم اتفاق افتاد «وَهُوَ الْيَوْمَ الَّذِي أَمَرَ النَّبِيُّ أَصْحَابَهُ أَنْ يَبَايَعُوا عَلِيًّا بِأَمْرِهِ الْمَوْمِنِينَ» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۷، ۱۱۹ - ۱۲۰) همان روز که آیه تبلیغ «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ» نازل شد. (ماید/۶۷).

(۳-۱) نوروز در روایات

در باره نوروز دو نوع روایات وجود دارد، روایاتی موافق که به صراحت، یا به طور ضمنی نوروز را روزی شریف می دانند و دستورات و احکامی برای آن مقرر می کنند و رایات مخالف که نوروز رد کرده و آنرا یک موضوع خرافی می دانند.

الف : روایات موافق

عمده ترین روایاتی که علما و فقهای شیعه از زمان شیخ طوسی تاکنون به آن تمسک جسته اند روایات معلی بن خنیس بوده است، شیخ انصاری (ره) فرمودند: «و مِنْهَا غُسْلُ يَوْمِ النِّيروزِ كَمَا عَنْ الصَّبَاحِ» ایشان استحباب غسل نوروز را مشهور بین متأخرین می دانند، دلیل آن را خبر معلی بن خنیس می شناسد. (محیطی اردکانی، ۱۳۸۵، ۹۲).

شیخ طوسی (م ۴۶۰ ه) در مصباح المتجهد چنین آورده اند : «اذا كان النِّيروز ، فاغسلِ و البسِ انطف ثيابك و تطيبُ با طيب طيبك و تكونُ ذلكَ اليَوْمَ ضائماً»؛ امام صادق (ع) درباره نوروز فرمودند: هنگامی که نوروز شد غسل کن و لباس پاکیزه بپوش و خودت را خوشبو کن و آن روز را روزه بدار . پس هنگامی که نماز ظهر و عصر و نافله های آن را به جا آوردی نمازی چهار رکعتی بگذار که رکعت اول آن سوره حمد و ده مرتبه قدر را می خوانی و در رکعت دوم آن سوره حمد ده مرتبه کافرون را می خوانی و در رکعت سوم آن سوره حمد و ده مرتبه توحید و در رکعت چهارم سوره حمد ده مرتبه سوره علق و ناس را می خوانی . پس از نماز هم سجده شکر می گذاری و دعا می کنی . بدین ترتیب گناه ۵۰ ساله ات بخشیده می شود. (حرعاملی، ۱۳۲۴، ج ۹۵، ۲۸۸) باقبول این روایت به خوبی آشکار می شود که آداب استحباب این روز حاکی از شرافت و عظمت عید بودن خواهد بود و یا روایات دیگری هم برای اثبات این عید موجود می باشد.

علاوه بر روایات معلی بن خنیس، اخبار دیگری وجود دارد که اگر دلیل تام بر شرافت، عظمت و عید بودن نوروز نباشد موید های آشکاری برای آن یا پذیرش بعضی از آداب آن است. شیخ صدوق نقل می‌کند: «تُی عَلِيٌّ بِهَدِيَةِ النِّيروزِ فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: يَا امِيرَالمُومِنِينَ اليَوْمُ النِّيروزِ فَقَالَ: اصْنَعُوا لَنَا كُلَّ يَوْمٍ نِيروزاً» (حر عاملی، ج ۱۲، ۲۱۳) برای علی (ع) هدیه نوروز آوردند، امام فرمودند: این چیست؟ گفتند: یا امیرالمؤمنان امروز نوروز است. فرمود: هر روز ما را نوروز سازید، و نیز شیخ صدوق نقل می‌کند: «رَوَى أَنَّهُ قَالَ: نِيروزُنَا كُلَّ يَوْمٍ» هر روز ما نوروز است (حر عاملی، ج ۱۲، ۲۱۳).

ج: روایات مخالف

در مقابل روایات معلی بن خنیس و این همه روایات موافق که نوروز را به عنوان یک روز عید، شریف و با عظمت یاد می‌کند سه روایت مخالف وجود دارد:

۱. ابن شهر آشوب می‌نویسد: «وَحِكْيَ أَنْ الْمَنْصُورَ تَقَدَّمَ إِلَى مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ، بِالْجُلُوسِ» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۸، ۱۰۸ - ۱۰۹)؛ آوردند که منسوب به امام کاظم (ع) پیشنهاد کرد که نوروز را برای تبریک و شادباش و گرفتن هدیه جلوس کند. حضرت امام کاظم (ع) در جواب فرمودند: «من در میان روایت های جدم رسول خدا (ص) جستجو کردم و تاییدی برای این عید نیافتم، همانا این سنت فارسیان است که اسلام آن را نابود ساخته است و پناه می‌برم به خدا که آن چه اسلام نابود ساخته، زنده بدارم»

البته که محدثان و فقیهان شیعه این روایت را رد کرده و در نقد این روایت علاوه بر مرسل بودن آن و نقل آن با لفظ «حکی» که ضعف بیشتر آن را می‌رساند؛ بیانات جامع و کافی دارند، شیخ انصاری می‌گوید: «روایت مناسبت نمی‌تواند با احادیث معلی معارضه کند. زیرا روایت معلی نزد اصحاب از شهرت بیشتری برخوردار است و احتمال تقیه در روایت مناقب وجود دارد» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۸، ۳۲۸)

۲. محدث نوری از قطب راوندی (م ۵۷۳ ق) چنین نقل کرده است: «عَنْ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَبَدَ لَكُمْ بِيَوْمَيْنِ بِيَوْمِالنِّيروزِ وَالمَهْرَجَانِ الفِطْرِ وَ الاَضْحَى» (طبرسی، ۵۷۳ق، ج ۶، ۱۵۳ - ۱۵۴) خداوند دو روز را برای شما جانشین دو روز کرد: عید فطر و قربان را به جای عید نوروز و مهرگان قرار داد.

۳. آلوسی (م ۱۳۴۲ ق) نظیر آن چنین روایت می‌کند: «قَدَّمَ النَّبِيُّ المَدِينَةَ وَ لَهُمَ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهَا فَقَالَ مَا هَذَانِ اليَوْمَانِ؟ فَقَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِيهَا فِي الجَاهِلِيَةِ فَقَالَ: قَدْ أَبَدَ لَكُمْ اللَّهُ تَعَالَى بِهِمَا خَيْرًا ... قِيلَ: هُمَا النِّيروزُ وَ المَهْرَجَانِ» (آلوسی، ۱۳۲۸-۱۲۷۳ ق، ج ۱، ۳۶۴) پیامبر اکرم (ص) وارد مدینه شد، مردمان مدینه دو عید داشتند که آن ها به سرگرمی و خوشی می‌پرداختند، رسول خدا (ص) فرمودند: این دو روز چیست؟ گفتند: دو یادگار جاهلیت است، فرمود: خداوند بهتر از آن را جایگزین کرده است، عید قربان و عید فطر گفته شده که آن دو روز نوروز و مهرگان بود، این دو روایت مضمون واحدی دارند: اولی در مصدر شیعه و دومی در مصادر کهن موجود نیست، مضمون آن را هم نمی‌توان تایید کرد؛ زیرا چگونه دو عید باستانی ایرانی در جزیره العرب در سالهای نخستین اسلام رایج بوده که پیامبر اکرم (ص) آن ها را با فطر واضحی منسوخ بدارد.

بی‌تردید نوروز و مهرگان از آیین های باستانی ایرانیان که آوازشان آوازه شان پس از ارتباط با ایرانیان بدان سرزمین رفته است و پیش از آن چنان مقبول مردمان نبوده است، پیامبر اکرم (ص) آن ها را با اعیاد اسلامی نسخ کند. حدیث دوم که آلوسی آورده است، تعبیر «نوروز» و «مهرگان» در متن حدیث نیست، ظاهراً راویان این دو را از روی احتمال نه قطع و یقین به روایت افزوده اند، بدین رو آلوسی پس از نقل حدیث با لفظ «قیل» این دو را به حدیث متصل کرده است، برخی نویسندگان این اضافه را به آلوسی نسبت داده اند. حاصل این که: این سه روایت با ضعف های سندی و متنی که دارند، هرگز نمی توانند با روایت معلی با آن همه تایید مقابله و معارضه کند و شرافت و عظمت نوروز و سنت های خوب آن را از بین ببرد.

۲-۳ آداب نوروز در اسلام

۱. غسل نوروز: «إِذَا كَانَ يَوْمُ النِّيْرُوْزِ فَاغْتَسِلْ» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۵، ج ۸، ص ۳۱) وقتی نوروز شد غسل کنند. طبق این حدیث، غسل کردن از آداب نوروز محسوب می شود و به ویژه آن در حدیث دیگری آب ریختن سنت نوروز قلمداد شده است.
۲. هدیه نوروز: امام باقر (ع) فرمودند: «وَأَتَى عَلِيَّ بِهَدِيَّةِ النِّيْرُوْزِ فَقَالَ: مَا هَذَا بِهٍ فَقَالُوا يَا امِيرَالمُؤْمِنَانِ الْيَوْمُ النِّيْرُوْزِ فَقَالَ: اِصْنُوْا لَنَا كُلَّ يَوْمٍ نِيْرُوْزًا» (حر عاملی، ۱۳۲۴، ج ۱۲، ۲۱۴) برای علی هدیه نوروز آورده شد. آن حضرت فرمودند: این چیست؟ گفتند: ای امیرالمؤمنان امروز نوروز است حضرت فرمود: هر روز ما را نوروز مان سازید.
۳. دید و بازدید: «تَهَادَوْا وَ تَوَاصَلُوا فِي اللّٰهِ»؛ (طبرسی، ج ۱۳، ص ۲۰۵) به خاطر خدا به یکدیگر هدیه داده و صلّه رحم کنید، این روایت به مساله نوروز و هدیه اشاره می کند که معصوم ضمن قبول و تایید آن سفارش به صلّه رحم می نماید که نشان می دهد آن دید و بازدید در نوروز مورد توجه است. هرچند ایام دیگر سال واجب است و معنای آن این است که در همه احوال صلّه رحم واجب است اما در نوروز این واجب تاکید بیشتری داشته و یا اگر چه از حد و حدود پایین تر بیاوریم؛ مورد قبول واقع است.
۴. لباس تمیز پوشیدن و عطر زدن قال: «إِذَا كَانَ الْيَوْمُ النِّيْرُوْزِ فَاغْسِلِ الْبَسِ انْطِفِ ثِيَابَكَ وَ تَطِيْبُ بِا طَيِّبِ طَيِّبِكَ» (عاملی، ۱۳۲۴، ج ۷، ۳۴۶) وقتی نوروز شد، غسل کن و بهترین و پاکیزه ترین لباس هایت را بپوش و با بهترین عطرها خود را خوشبو کن.
۵. روزه گرفتن «إِذَا كَانَ الْيَوْمُ النِّيْرُوْزِ ... وَ تَكُوْنُ ذَلِكِ الْيَوْمُ صَائِمًا» (عاملی، ۱۳۲۴، ج ۷، ۳۴۶) وقتی نوروز شد در آن روز، روزه باش.

باتوجه به روایات موافق و مخالف که نسبت به موضوع نوروز بیان شد، پرسشی که اینجا مطرح است این است که چرا نوروز به عنوان عید مطرح شده است؟ آیا نوروز به عنوان یک عید ملی مطرح است، یا چون که مخالف با دستورات اسلام نیست می شود به عنوان آن را به عنوان یکی از اعیاد مورد تایید اسلام حساب آورد؟ دیدگاه های وجود دارد که به آنها اشاره می شود.

۱. اکثر فقها از جمله حضرت امام خمینی (ره) نوروز را یک عید باستانی می دانند، ایشان می فرماید: «می فرماید: که این عید ملی است زیرا شاهد بر عید دینی نبودن دینی این است که اگر نوروز عیدی متعلق به همه مسلمین بود و اسلامی بود، باید مسلمانان سراسر جهان این روز را عید می گرفتند نه تنها چند کشور»

۲. برخی از فقهای بزرگ به عید نوروز وجهه دینی داده اند، مرحوم آیت الله العظمی محمد تقی خوانساری می فرماید: ظاهراً عید گرفتن آن با قطع نظر از اخبار، مستحب شرعی است و در اثبات آن «خبر معلی بن خنیس» که مورد قبول نزد بزرگان اصحاب مثل شیخ طوسی، یحیی بن سعید و علامه و شهید می باشد، کفایت می کند.

۳. نوروز عید تکوینی است که تعلق به هیچ دین، و مذهب و قوم نمی باشد: عید تکوینی آن است که عالم عید می گویند: نه آن که انسان آن را جعل می کند و عید قرار می دهد مانند: عید نوروز که عالم خرم و شاد هستند، پس این عید، عید عالم است نه عید مجوس خلاصه عید گرفتن، در این روز نه حرام است نه بدعت و نه مکروه و نه عید عرب و نه عید عجم، با توجه به مطالب ذکر شده دانسته می شود که مشهور علماء عید نوروز را به عنوان یک عید دینی قبول ندارند، مقام معظم رهبری: درباره عید گرفتن نوروز می فرمایند: «در اصل عید گرفتن اشکالی نیست اما باید از کارهای حرام احتراز شود» یا آیت الله مکارم شیرازی: عید نوروز مراسم و جنبه های مثبتی دارد مانند پاک سازی منزل، صلح رحم، دید و بازدید، که از نظر اسلام خوب است از مراسم خرافی مانند چهارشنبه سوری و سیزده بدر سزاوار است اجتناب شود. (www.tabyan.com) ، (۱۳۹۰/۱۲/۲۷)

آیت الله فاضل لنکرانی: عید فی حد نفسه مانعی ندارد ولی انجام محرمات شرعی در هیچ حال و تحت هیچ عنوان جایز نیست و مسلمانان و مومنان باید از کارهای حرام همواره اجتناب کنند و در این گونه موارد نهی از منکر کند. (محمودی، ج ۵، ص ۶۷)

۴) نظر اسلام در باره خرافات

۴-۱) خرافات

اهل لغت در تعریف خرافات این گونه بیان کرده اند که؛ خرافات سخنان پریشان و نامربوط، سخنان بیهوده و پریشان که خوشایند باشند و سخنان خوش پریشان. (دهخدا، ۱۳۳۴، ج ۲۰، ۳۸۷)

از این رو می شود گفت که؛ خرافه به معنای چیزی است که واقعیت ندارد و ساخته ذهن و فکر انسان است که پس از پیدایش به آن اهمیت می دهد و برای آن در زندگی خود اثر قائل می شود. در صورتی که هیچ گونه تاثیری در زندگی و حقایق هستی ندارد.

شیوه و روش قرآن برای مبارزه با خرافات، تفکر و تعقل است با توصیه به اندیشیدن، تحقیق و بررسی مسائل به واقعیت می رسد و می تواند واقع را از خرافه تشخیص دهد البته مقداری نیاز به مطالعه و بررسی دارد و تا معیار خرافه از واقعیات تشخیص داده شود از این رو در هر موضوعی که احساس خرافه و غیر واقعی شود، باید با تفکر و به دست آوردن معیار واقعی

که قرآن و سنت ارائه می‌دهد؛ به دست آوریم و برای شناخت واقع از غیر واقع همان ملاک را معیار قرار می‌دهیم. (www.mazheb.ir، ۱۳۹۰/۴/۳۱، خادم‌المهدی)

۲-۴) سیزده بدر

در دربار هخامنش در ابتدای نوروز، دوازده ستون بر پا می‌کردند که روی هر یک نوعی از گیاه گندم، جو، برنج عدس، باقلا، ارزن، ذرت، لوبیا، نخود، کنجد، ماش، گاهیزه (خشک دانه) سبزی می‌کردند و عقیده داشتند هر گیاهی را تا سیزدهم فروردین دور نمی‌ریختند و سپس همه آنها را با هم جمع می‌کردند و روز سیزدهم در جوی می‌ریختند. (یاوری، ۱۳۸۸، ج ۱، ۴۰)

عصر سیزده هنگام برای بازگشت به خانه هرکس به خاطر آرزو و تنهایی که در دل دارد، در کنار سبزه‌ها می‌نشیند و با نیت کردن یعنی بیان قلبی آرزوهای خود سبزه‌ها را گره می‌زند باشد تا دو روز آینده امیدها و تمناهایش برآورده گردد. اما حال این سوال مطرح است که چرا کار کردن در روز سیزدهم نوروز نحس است؟ شاید تعبیر آن این باشد که اساطیر نجومی در ایران در زیر تاثیر نجوم بین‌النهرین شکل می‌گیرد به این حساب هر یک از دوازده اختر که خود یکی از برج‌های دوازده گانه حاکم است، هزار سال به جهان حکومت خواهد کرد. بدین سبب عمر جهان دوازده هزار سال تخمین زده می‌شود که در پایان دوازده هزار سال آسمان و زمین در هم خواهند شد. (نوحه خوان ریا، ۱۳۸۴، ۷۵ - ۷۶)

اما اسلام این را نپذیرفته و رد کرده است، حالا سؤال مطرح می‌شود، که اگر اسلام این را رد کرده است، پس چرا خداوند در قرآن از «یوم نحس» (فصلت/ ۱۶) استفاده کرده است؟ می‌گوییم: اگر روزی در اسلام نحس شمرده شود به خاطر حوادث شومی است که در آن روز اتفاق افتاده، آن‌ها به سبب اعمال ناشایست خود مردم است و همچنین در روایات هم این گونه معلوم می‌شود که هر بلا و مصیبتی که به انسان می‌رسد نتیجه اعمال ناشایست خود اوست نه اینکه چون آن روز نحس بوده، مبتلا به چنین بلایی شده است. نحس بودن مربوط به اعمال و رفتار خود انسان است.

۳-۴) چهارشنبه سوری

یکی از سنت‌های باستانی ایرانیان، برپایه جشن و سرور توأم با آتش افزودن در شب چهارشنبه آخر هر سال است، از دیرباز که ایرانیان به یاد آتش پرستی زرتشتیان، آخرین چهارشنبه پایان سال را به عنوان چهارشنبه سوری مراسم خرافی و غلط را انجام می‌دادند در حالی که با شرع و عقل و رفتار انسان سازگاری ندارد بلکه از نظر فرهنگ اسلامی ایران به دور از عقلانیت و منطقی است.

متأسفانه این مراسم که همه ساله باعث هدر رفتن سرمایه‌های انسانی و اقتصادی زیاد شده، نظم و امنیت عمومی را برای شهروندان مختل و خانواده‌های بی‌شمار را در آغاز سال نو اندوهگین و داغدار می‌نماید، سنتی غلط و خرافی است که از هیچ گونه پشتوانه‌ای منطقی و عقل صحیحی برخوردار نمی‌باشد، متأسفانه برخی آگاهانه به اسم ترویج و پاسداشت میراث‌ها و سنت‌های باستان فرهنگ‌های جاهلی که هیچ‌گونه جنبه مثبتی در آن وجود ندارد را بین جوانان گسترش داده و در پشت

این موضوع در صدد ضربه زدن به هویت اسلامی جامعه می‌باشد، چنانچه فقها و مراجع دینی؛ هیچ کدام از علماء چهارشنبه سوری و سیزده بدر را قبول ندارند و برپایی آن را جایز نمی‌دانند. (www.shahid-ghaffari.com ، ۱۳۸۹/۱۲/۲۲).

نتیجه گیری

دیدگاه های مختلف در باره عید نوروز وجود دارد، اکثر فقها و مراجع بر این باورند که عید نوروز هیچ گونه منشأ عقلانی و شرعی نداشته و به عنوان یک عید ملی و باستانی که جنبه های مثبت داشته گرامی داشته می شود، ولی متأسفانه در ایران به صورت افراطی به آن توجه شده است، که گاهی همراه با خرافات می شود، مانند بر نامه های چهارشنبه سوری و سیزده بدر، حالا پرسش که مطرح شود این است، که آیا شرع آن را تایید کرده یا خیر، و یا به عبارت ساده تر گرامیداشت نوروز جایز است یاخیر؟ اکثر فقها معتقدند که نوروز را به عنوان عید دینی قبول ندارند به جز آیت الله محمد تقی خوانساری که بر این باور است که نوروز عید دینی است، برخی هم گفته اند که نوروز عید تکوینی که هیچ گونه ربط به دین و جعل انسان ها ندارد، بنا بر این از نظر علما دینی اصل عید نوروز به علت جنبه های مثبت آن مثل (صله رحم، دید و بازدید، پاکسازی منزل) اشکالی ندارد؛ اما باید از کارهای حرام و خرافاتی باید دوری شود، مثل چهارشنبه سوری و سیزده بدر، که مردم آن را آغاز و پایان عید نوروز می‌دانند در حالی که این درست نیست، بلکه عید نوروز فقط روز اول فروردین است، اما در مورد نحسی روز سیزده باید گفته شود که این روز اصلاً نحس نیست بلکه به خاطر کارهای شوم و شرم آور انسان است که این گونه می‌شود نه روزگار ، به خاطر همین مردم روز سیزده به بیرون از خانه می روند تا سال خوبی را داشته باشند که از نظر اسلام رد شده است، اما مراسم چهارشنبه سوری که متأسفانه همه ساله باعث هدر رفتن سرمایه های انسانی و اقتصادی زیادی شده نظم و امنیت عمومی را برای شهروندان مختل و خانواده های بی شماری را در آغاز سال نو اندوهگین و غمناک می‌کنند کاملاً غلط و خرافی است و هیچ پشتوانه‌ای ندارد و اسلام را رد کرده است.

پی نوشت ها:

قرآن کریم.

احمد ، محیطی اردکانی ، عید نوروز در نگاه شریعت ، قم، انتشارات پیام حجت، ۱۳۸۵، چاپ اول.

حسنعلی ، خزائلی ، عید نوروز از منظر شرع و عقل، نشر، فاضل، ۱۳۸۲.

یاوری ، حسین، فرهنگ عامه ، ج ۱، تهران ، انتشارات آذر، ۱۳۸۸.

داناسرشت ، اکبر، آثار الباقیه، تهران، ۱۳۵۲.

شکوری ، آلوسی ، محمد، بلوغ الارب فی معرفه احوال العرب ، ج ۱ ، نشر مصر، ۱۳۲۸ ق.

نوری، حسین ، طبرسی ، مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، بیروت، ۱۴۰۸، چاپ اول.

رضایی، عبدالعظیم ، تاریخ نوروز، ناشر، در، ۱۳۸۵، چاپ پنجم.

- روح الامین ، محمود، آیین ها و جشن های کهن در ایران امروز ، انتشارات آگاه ، ۱۳۸۹.
- علی اکبر ، دهخدا ، لغت نامه ، سازمان لغتنامه، تهران، نشر سیروس، ۱۳۳۴.
- محمودی، محسن، مسایل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ، ج ۵ ، ۱۳۸۳ ، چاپ چهارم.
- محمدی ری شهری ، میزان الحکمه، ج ۸، قم ، دارالحديث ، ۱۳۸۵ ،
- معین، محمد، فرهنگ فارسی ، تهران، انتشارات کبیر ، ۱۳۸۲ ، ۱۳۸۲ ، چاپ بیستم.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، ج ۸. موسسه آل البيت (ع)، ۱۳۲۴ هـ. ۲۰۰۳ م.
- نوحه خوان ریا ، محمد حسین، از عید نوروز چه می دانید؟، قم ، قدین، ۱۳۸۴.
- مجلسی محمدباقر، بحارالانوار ، بیروت ، لبنان، ج ۵۶، ۱۴۰۳ ..
- محمدعلی ، دادخواه ، نوروز و فلسفه هفت سین، انتشارات مؤسسه فرهنگی کساء، ۱۳۹۲، چاپ چهاردهم.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران ، ج ۳۴، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۵.
- نشریه جامعه الزهرا (علیها السلام)، عید نوروز ، شماره ۶۷، ۱۳۸۹.

